

บทที่ 4

รายละเอียดของหนังสือ “ มัฏละอู อัลบัครียอน์ ”

จากผลงานการนิพนธ์และการแปลเรียบเรียงทางวิชาการของเชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัคคาฎิย์ ทั้งหมด 10 เรื่อง จะมีงานนิพนธ์ทางฟิกฮ์อยู่ 4 เรื่องด้วยกัน ดังนี้

1. หนังสือมัฏละอู อัลบัครียอน์
2. หนังสือวิชาหุ อัลอัฟรอหุ
3. หนังสืออัลบะหฺรุ อัลวาฟิยฺ
4. หนังสือสะวาฎิอู อัลบรักิ

ในบรรดางานประพันธ์ทางฟิกฮ์ทั้ง 4 เรื่องนี้ งานประพันธ์ที่โดดเด่นและเป็นที่รู้จักมากที่สุดคือหนังสือ “ มัฏละอู อัลบัครียอน์ ” เป็นหนังสือที่ผู้วิจัยขอแนะนำรายละเอียดทั่วไปและนำเสนอลักษณะการเขียนทางฟิกฮ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของปราชญ์ปัดคานีในอดีตในหนังสือนี้ดังนี้

รายละเอียดทั่วไปของหนังสือมัฏละอู อัลบัครียอน์

สาเหตุของการแต่งหนังสือและที่มาของชื่อหนังสือ

เชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัคคาฎิย์ได้เขียนไว้อย่างชัดเจนในบทนำ(มุก็อดดิมะฮฺ) ของหนังสือเล่มนี้หลังจากที่ได้กล่าวสรรเสริญต่อเอกองค์อัลลอฮฺ (ศุบหานะฮฺวะตะอะลา) ว่า “ หลังจากที่บิดาของข้าพเจ้าได้ร้องขอให้ข้าพเจ้ารวบรวมความรู้เกี่ยวกับความประเสริฐของความรู้และการศึกษาวิชาการอิสลามพร้อมด้วยความรู้เกี่ยวกับหลักการศรัทธาตลอดจนความรู้เกี่ยวกับฟิกฮ์ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้รวบรวมไว้หลายบทโดยที่ข้าพเจ้าทำการแปลเป็นภาษาของเรา(มลายู)เพื่อง่ายต่อการเข้าใจและหวังว่าจะได้รับผลตอบแทนที่ดีจากอัลลอฮฺ (ศุบหานะฮฺวะตะอะลา) ” ส่วนที่มาของชื่อหนังสือเล่มนี้ *มัฏละอู อัลบัครียอน์* *วะ มัจญมะอู อัลบะหฺรียอน์* ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า *ที่ขึ้นของดวงจันทร์เต็มดวงสองดวงและที่บรรจบของสองทะเล* ซึ่งท่านหัจญิมุหัมมัดเศาะมิรุ บิน อับดุลลอฮฺนักวิชาการอิสระชาวมาเลเซียได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า (สัมภาษณ์ , 27 ตุลาคม 2546) “ ในประโยคแรกที่มีใจความว่า *ที่ขึ้นของดวงจันทร์เต็มดวงสองดวง* นั้นหมายถึงองค์ความรู้ที่ยิ่งใหญ่สององค์ที่ถูกรวมกันในหนังสือเล่มนี้

กล่าวคือความรู้ที่เปรียบเทียบแสงสว่างจากดวงจันทร์เพื่อส่องแสงให้ผู้ที่ได้ศึกษาหนังสือเล่มนี้หลุดพ้นจากความโง่เขลาในโลกนี้และเป็นดวงจันทร์อีกดวงหนึ่งที่ส่องแสงสว่างให้ผู้ที่ศึกษาหนังสือเล่มนี้รอดพ้นจากไฟนรกในโลกอาคิเรอะสุ สำหรับประโยคที่สองที่มีใจความว่า *ที่บรรจบของสองทะเล* นั้นหมายถึงหนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมความรู้ต่างๆที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในโลกนี้และโลกอาคิเรอะสุซึ่งเปรียบเทียบสรรพสิ่งทั้งหลายที่อยู่ในทะเลทั้งสองมาบรรจบกัน ทะเลหนึ่งคือคุณา และอีกทะเลหนึ่งคืออาคิเรอะสุ” นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการอีกท่านหนึ่งคือมุหัมมัด บิน อุฆมาน อัสมุหัมมะดีย์ได้เขียนบทความลงในวารสาร Pengasub¹⁰⁸ว่า “ดวงจันทร์เต็มดวงสองดวงนั้นดวงหนึ่งหมายถึงความรู้เกี่ยวกับอูซูลุดดีน (หลักการศาสนา) และอีกดวงหนึ่งคือความรู้เกี่ยวกับฟิคุฮ (กฎหมายอิสลาม) ทั้งสองความรู้ที่ยิ่งใหญ่นี้ถูกรวบรวมอยู่ในหนังสือเล่มนี้เหมือนกับว่าดวงจันทร์เต็มดวงสองดวงส่องแสงเจิดฉายขึ้นมาพร้อมกันจากทิศเดียวกัน” นักวิชาการท่านนี้มีได้อธิบายประโยคที่สองซึ่งผู้วิจัยเข้าใจว่าท่านคงตีความหมายเหมือนกันกับประโยคแรกนั่นคือทะเลหนึ่งหมายถึงความรู้เกี่ยวกับอูซูลุดดีนและอีกทะเลหนึ่งคือความรู้เกี่ยวกับฟิคุฮนั่นเอง

สำหรับความเห็นของผู้วิจัยเกี่ยวกับความหมายของชื่อหนังสือนี้ ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะรวมทั้งสองทัศนะเข้าด้วยกัน กล่าวคือในประโยคแรกที่มีใจความว่า *ที่ขึ้นของดวงจันทร์เต็มดวงสองดวง* น่าจะมีความหมายตามทัศนะที่สองคือ ดวงหนึ่งหมายถึงความรู้เกี่ยวกับอูซูลุดดีน (หลักการศาสนา) และอีกดวงหนึ่งคือความรู้เกี่ยวกับฟิคุฮ (กฎหมายอิสลาม) ทั้งนี้ก็เพราะว่าปราชญ์บิดคานีในอดีตถือว่าองค์ความรู้ทั้งสองนี้มีความสำคัญมากซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ จำเป็นต้องศึกษาควบคู่กันตลอด เปรียบดังดวงจันทร์เต็มดวงที่ส่องแสงตลอดในยามค่ำคืน สำหรับประโยคที่สองที่มีใจความว่า *ที่บรรจบของสองทะเล* น่าจะมีความหมายตามทัศนะแรกคือเป็นแหล่งความรู้ที่ถูกรวบรวมไว้อย่างมากมายทั้งที่เป็นความรู้ที่จะต้องใช้ในโลกนี้และความรู้ที่จะต้องใช้ในโลกอาคิเรอะสุ เปรียบดังทะเลที่เป็นแหล่งของสิ่งมีชีวิตมากมาย

เนื้อหาสาระของหนังสือ

เนื้อหาหลักของหนังสือเล่มนี้ก็คือเกี่ยวกับบทบัญญัติทางฟิคุฮแต่ก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาหลักเขคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัศควาดีย์ได้เพิ่มเติมเนื้อหาเรื่องไว้ในบทนำ 4 ประเด็นด้วยกัน

¹⁰⁸ ประจําเดือนเมษายน-พฤษภาคมปี1987 เล่มที่ 486 หน้าที่ 14

ก)อ

1. ประเด็นเกี่ยวกับความประเสริฐของความรู้ศาสนาและผู้ศึกษาวิชาการอิสลาม
2. ประเด็นเกี่ยวกับรুকนอิมาน ทั้ง 6 ประการ
3. ประเด็นเกี่ยวกับรুকนอิสลาม ทั้ง 5 ประการ
4. ประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาวิชาเตาหีด(เอกภาพ)ซึ่งจะกล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะ

ของอัลลอฮ์ 20 ประการ

หลังจากนั้นท่านได้แบ่งเนื้อหาหลักของหนังสือเล่มนี้เป็น 4 ประเภทด้วยกันดังนี้

ก. ประเภทอิมาดัต หมายถึงบทบัญญัติที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอัลลอฮ์ ซึ่งจะเกี่ยวกับศาสนพิธีต่างๆและมีเนื้อหาทั้งหมด 10 บทดังนี้

บทที่1 อัดเกาะฮาระฮะฮฺ บทบัญญัติว่าด้วยการทำความสะอาดและชำระสิ่งสกปรก

บทที่2 อัศศอลาฮฺ บทบัญญัติว่าด้วยการละหมาด

บทที่3 อัลญะนาอิซ บทบัญญัติว่าด้วยการจัดการศพ

บทที่4 อัลซกาต บทบัญญัติว่าด้วยการจ่ายซากาต

บทที่5 อัศศิยาม บทบัญญัติว่าด้วยการถือศีลอด

บทที่6 อัลดอติกาฟ บทบัญญัติว่าด้วยการเก็บตัว ในมัสญิดช่วงติบวันสุดท้ายของเดือนเราะมะฎอน

บทที่7 อัลหัจญ์ บทบัญญัติว่าด้วยการประกอบพิธีหัจญ์

บทที่8 อัลอุฎหิยะฮฺ บทบัญญัติว่าด้วยการเชือดสัตว์พลี

บทที่9 อัศศอยคุ บทบัญญัติว่าด้วยการล่าสัตว์

บทที่10 อัลอัฎมิมะฮฺ บทบัญญัติว่าด้วยอาหารที่อนุมัติและไม่อนุมัติ

ข. ประเภทมุอามาละต หมายถึงบทบัญญัติที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันในลักษณะของนิติกรรมสัมพันธ์ด้านต่างๆซึ่งมีเนื้อหาทั้งหมด 15 บทดังนี้

บทที่11 อัลบะยูฮฺ บทบัญญัติว่าด้วยการทำนิติกรรมซื้อขาย

บทที่12 บัยอูสสะลัม บทบัญญัติว่าด้วยการขายแบบถ่วงหน้า

บทที่13 อีรรอฮฺนุ บทบัญญัติว่าด้วยการจำนำจำนอง

บทที่14 อัลมุชาระกะฮฺ บทบัญญัติว่าด้วยการลงทุนร่วมกัน

บทที่15 อิลวะกาละสุ	บทบัญญัติว่าด้วยการตั้งตัวแทน
บทที่16 อิลอิอาเราะสุ	บทบัญญัติว่าด้วยการขีมทรัพย์สิน
บทที่17 อิลเกาะรออิฏ	บทบัญญัติว่าด้วยการปันผล
บทที่18 อิลอิญาเราะสุ	บทบัญญัติว่าด้วยการเช่า
บทที่19 อิหฺยาอุลมาวัต	บทบัญญัติว่าด้วยการครอบครองที่ดินที่ว่างเปล่า
บทที่20 อิลฮิบะฮฺ	บทบัญญัติว่าด้วยการให้
บทที่21 อิลละเกาะฎาะฮฺ	บทบัญญัติว่าด้วยการเก็บตก
บทที่22 อิลสะกัฏ	บทบัญญัติว่าด้วยการรับอุปการะเด็กที่ถูกทอดทิ้ง
บทที่23 อิลฟะรออิฏ	บทบัญญัติว่าด้วยการแบ่งกองมรดก
บทที่24 อิลวะสียะฮฺ	บทบัญญัติว่าด้วยการทำพินัยกรรม
บทที่25 อิลวะตีอะฮฺ	บทบัญญัติว่าด้วยการฝากทรัพย์

ก. ประเภทนากาหัต หมายถึงบทบัญญัติที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
ในลักษณะครอบครัวซึ่งมีเนื้อหาทั้งหมด 11 บทดังนี้

บทที่26 อันนิกาหฺ	บทบัญญัติว่าด้วยการทำสัญญาสมรส
บทที่27 อัสเศาะดาก	บทบัญญัติว่าด้วยการกำหนดค่าสมรสให้แก่ภรรยา
บทที่28 อิลเกาะสัมวันนุซุซ	บทบัญญัติว่าด้วยการแบ่งเวรให้แก่ภรรยาและการไม่เชื่อฟังสามี
บทที่29 อิลคุดู	บทบัญญัติว่าด้วยการหย่าโดยมีสินจ้าง
บทที่30 อัดฎะลาถ	บทบัญญัติว่าด้วยการหย่า
บทที่31 อีร์ร้อจญอะฮฺ	บทบัญญัติว่าด้วยการคืนดี
บทที่32 อิลฮิลาล์	บทบัญญัติว่าด้วยการสาบานละเว้นร่วมประเวณีเกินสี่เดือน
บทที่33 อัจซฮิฮฺ	บทบัญญัติว่าด้วยการตั้งใจที่จะหย่าโดยการเปรียบเทียบภรรยา กับมารดา
บทที่34 อิลลิฮาน	บทบัญญัติว่าด้วยการทำพิธีการสาปแช่ง
บทที่35 อิลอิดะฮฺ	บทบัญญัติว่าด้วยการกำหนดภาวะรอดคอบ
บทที่36 อีร์เราะฎออะฮฺ	บทบัญญัติว่าด้วยการให้นม
บทที่37 อันนะพะเกาะฮฺ	บทบัญญัติว่าด้วยการอุปการะเลี้ยงดู

ง. ประเภทนิยายต หมายถึงบทบัญญัติที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายปกครองกับประชาชนที่เกี่ยวกับการกำหนดบทลงโทษในคดีอาญาซึ่งมีเนื้อหาทั้งหมด 10 บทดังนี้

บทที่ 38 อัลกิสอส	บทบัญญัติว่าด้วยการลงโทษด้วยการประหารชีวิต
บทที่ 39 อชชีนา	บทบัญญัติว่าด้วยการผิดประเวณี
บทที่ 40 อัสศิยาตุ	บทบัญญัติว่าด้วยการชดใช้ค่าเสียหาย
บทที่ 41 อรริตตะสุ	บทบัญญัติว่าด้วยการลงโทษผู้เปลี่ยนศาสนา
บทที่ 42 ตัรกุศตอลาสุ	บทบัญญัติว่าด้วยการลงโทษผู้ละทิ้งการละหมาดโดยเจตนา
บทที่ 43 อัลมูฆอส	บทบัญญัติว่าด้วยการลงโทษผู้ก่อการกบฏ
บทที่ 44 อัลญูหาค	บทบัญญัติว่าด้วยการต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์
บทที่ 45 อัสสับกู	บทบัญญัติว่าด้วยการเตรียมในการป้องกันศัตรู
บทที่ 46 อัลบัยอะฮ์	บทบัญญัติว่าด้วยการให้คำสัตยาบัน
บทที่ 47 อชชะฮาคะฮ์	บทบัญญัติว่าด้วยพยาน
บทที่ 48 อัลอิตกู	บทบัญญัติว่าด้วยการปล่อยทาส

ลักษณะการเขียนในหนังสือมัจลอะฮ์ อัลบัตรียอน์

การเรียบเรียงและลำดับเนื้อหา

จากการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการเรียบเรียงและจัดลำดับเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ผู้วิจัยพบว่า เนื้อหาหลักของหนังสือเล่มนี้คือฟิกฮตามแนวมัซฮับอัชชาฟีอีฮ์ ซึ่งผู้แต่งได้รวบรวมจากหนังสือฟิกฮอัชชาฟีอีฮ์ที่เป็นภาษาอาหรับหลายเล่มด้วยกันโดยเฉพาะหนังสือฟิห์ อัลวะฮูฮาบ ของเชคชะกาเรีย อัลอันศอรีฮ์ หนังสือฮาชียะฮ์ อัลบานูรีย์ของเชคอิบรอฮีม อัลบานูรีย์ และหนังสือนิฮายะตุ อัลมูหุดาจ ของอิมามอัรรูอมลี นอกจากนี้ยังมีหนังสืออัลอัชการ์ของอิมามอันนะวะวีฮ์ และอื่นๆอีกหลายเล่ม หลังจากที่ผู้แต่งได้รวบรวมเนื้อหาต่างๆจากหนังสือดังกล่าวผู้แต่งก็ได้จัดลำดับเนื้อหาเหล่านั้นโดยใช้ลักษณะจัดลำดับเช่นเดียวกับหนังสือฮิดายะฮ์ อัลมูตะอัลลิมของเชคด้าวูด อัลพะฎอนีกกล่าวคือเริ่มต้นจากบทที่หนึ่งคือบทบัญญัติว่าด้วยความสะอาด(อตัฎฮะฮ์) จนถึงบทสุดท้ายคือบทบัญญัติว่าด้วยการปล่อยทาส(อัลอิตกู)

การจัดบทตอนในเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งได้จัดตามหลักวิชาฟิกฮ์ทั่วไปโดยเริ่มต้นหัวข้อใหญ่เรียกว่ากิตาบ (كتاب) ซึ่งแปลว่าบท และหัวข้อย่อยเรียกว่าباب (باب) ซึ่งแปลว่าหมวด และฟิสล (فصل) ซึ่งแปลว่าตอน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บทที่ 7 หน้า 67 ว่าด้วยบทบัญญัติเกี่ยวกับการประกอบพิธีหัจญ์และอุมเราะฮ์ ซึ่งผู้แต่งใช้ทับศัพท์ภาษาอาหรับว่า الحج والعمرة : كتاب

หมวดที่ 2 หน้า 69 ว่าด้วยองค์ประกอบของการประกอบพิธีหัจญ์และอุมเราะฮ์ ซึ่งผู้แต่งใช้ทับศัพท์ว่า أركان الحج والعمرة : باب

ตอนที่ 1 หน้า 70 ว่าด้วยวิธีการครองอิหฺรอม ซึ่งผู้แต่งใช้ทับศัพท์ว่า في الاحرام

การจัดเนื้อหาในลักษณะนี้ถือเป็นบรรทัดฐานในการแต่งหนังสือของบรรดาปราชญ์ปิตาคนิในอดีตโดยยึดหนังสือฟิกฮ์ตามแนวของมัซฮับอัชชาฟีอีย์ที่เป็นภาษาอาหรับเป็นต้นแบบตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

หนังสือฮิคายะฮ์ อัลมุตะอัลลิมและหนังสือมัฎละฮ์ อัลบัคร์รียอน์ หากพิจารณาอย่างผิวเผินแล้วจะเห็นว่าหนังสือทั้งสองเล่มนี้มีความคล้ายคลึงกันมากแต่หากดูอย่างละเอียดถี่ถ้วนจะพบว่าในหนังสือฮิคายะฮ์อัลมุตะอัลลิม เซคดาอุด อัลพะฎอนียะฮ์จะเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับอัตตะเศาฟูฟในตอนที่ท้ายของหนังสือ ในขณะที่เซคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัคดาอุดียมีได้กล่าวถึงเลยในหนังสือมัฎละฮ์ อัลบัคร์รียอน์ ดังนั้นจึงพอจะสรุปได้ว่าหนังสือมัฎละฮ์ อัลบัคร์รียอน์เป็นหนังสือฟิกฮ์ภาษามลายูที่สมบูรณ์และเฉพาะทางที่สุดหากจะเปรียบเทียบกับหนังสือฮิคายะฮ์ อัลมุตะอัลลิมและหนังสือฟิกฮ์ที่เขียนเป็นภาษามลายูอื่นๆในยุคนั้นก็ว่าได้

สำนวนที่ใช้ในหนังสือเล่มนี้

หากจะเปรียบเทียบสำนวนที่ใช้ในหนังสือมัฎละฮ์ อัลบัคร์รียอน์กับหนังสือฮิคายะฮ์ อัลมุตะอัลลิมหรือหนังสือฟิกฮ์ภาษามลายูอื่นๆ จะเห็นได้ว่าสำนวนในหนังสือมัฎละฮ์ อัลบัคร์รียอน์ง่ายต่อการเข้าใจมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากผู้แต่งใช้สำนวนที่กะทัดรัด ชัดเจน และพิถีพิถัน อาจมีศัพท์ภาษาอาหรับหลายคำที่ท่านนำมาใช้และการเรียงประโยคก็จะเป็นไปตามหลักไวยากรณ์ภาษาหรับบ้างก็ตามก็เชื่อว่าจะเป็นปัญหาสำหรับผู้ศึกษาที่มีความรู้พื้นฐานในเรื่องดังกล่าวไม่ แต่หากผู้ศึกษาขาดความรู้พื้นฐานดังกล่าวแล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีส่วนคอยให้คำอธิบายและความกระจ่าง จากการใช้สำนวนสั้นๆกะทัดรัดนี้เองทำให้ผู้แต่งสามารถบรรจุเนื้อหาฟิกฮ์ได้ครอบคลุมและมากกว่า

หนังสือฟิกสุภาษามลายูอื่นๆ แต่ถึงกระนั้นหากสังเกตอีกด้านหนึ่งจะพบว่าผู้แต่งจะไม่ค่อยเน้นในเรื่องเกี่ยวกับหลักฐาน โดยเฉพาะหลักฐานที่เป็นหะดีษของแต่ละบทบัญญัติ (หุกม) ที่ปรากฏในเนื้อหาเท่าใดนัก จึงอาจทำให้ขาดน้ำหนักในการอ้างอิงไปบ้าง ซึ่งตรงจุดนี้ถือเป็นลักษณะงานเขียนของผู้แต่งที่ได้รับอิทธิพลจากหนังสือฟิกสุภาษาอาหรับ อันได้แก่หนังสือฟิดหุ อัลวะฮายาบ หนังสือหาซียะฮ์อัลบาญรียะ และหนังสือหาซียะฮ์อัลญะลาลียะฮ์เป็นต้น ซึ่งหนังสือดังกล่าวนี้เป็นหนังสือฟิกฮ์ของปราชญ์ที่สังกัดมัซฮับอัชชาฟีอียะ อันถือเป็นฟิกฮ์บริสุทท์ที่ผู้แต่งนำเสนอเฉพาะปัญหาฟิกฮ์ต่างๆ พร้อมคำคอบที่หลากหลาย จึงมิได้เน้นหลักฐานเท่าใดนัก

การพิสูจน์ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นของผู้แต่งจริง

ลักษณะการแต่งคำราหรือหนังสือของบรรดาปราชญ์ปิตคานีในอดีตผู้แต่งจะระบุชื่อของตนเองในบทนำของหนังสือทุกครั้ง อีกทั้งยังระบุวันเดือนปีที่แต่งหนังสือนั้นเสร็จสมบูรณ์ไว้ในท้ายเล่มอีกด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อยืนยันว่าหนังสือเล่มดังกล่าวเป็นของผู้แต่งจริง หนังสือมัจญละฮ์ อัลบัตร์รียอน์ก็เป็นในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือเชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวูดีย์ผู้แต่งได้ระบุชื่อของตัวเองไว้ในบทนำหน้าแรกโดยที่ท่านเขียนเป็นภาษาอาหรับว่า

(وبعد فيقول العبد الفقير المذنب الجاني محمد بن اسماعيل داود فطاني انه لما طلب
مني والدي أن أجمع له شيئاً)

แปลได้ความว่า *ดั่งนั้นบ่าวของอัลลอฮ์ผู้ซึ่งต้องการที่พึง ณ อัลลอฮ์และผู้ซึ่งมีบาปผู้ทำความผิดคือมุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาวูด อะลฎอนียะ ขอชี้แจงว่าหลังจากที่บิดาของข้าพเจ้าได้ร้องขอให้ข้าพเจ้ารวบรวมบางสิ่งบางอย่างไว้สำหรับท่าน*

จากคำขึ้นต้นประโยคนี้เป็นที่แน่ชัดว่าหนังสือเล่มนี้เป็นของเชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวูดีย์จริง นอกจากนี้บรรดานักวิชาการที่เขียนหนังสือเกี่ยวกับชีวประวัติของปราชญ์มลายูขุนดาราน¹⁰⁹ พร้อมกับงานเขียนทางวิชาการก็ยังได้กล่าวถึงชีวประวัติของเชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวูดีย์ และถือว่าหนังสือมัจญละฮ์ อัลบัตร์รียอน์เป็นผลงานของท่านด้วยเช่นกัน อาทิ

¹⁰⁹ Nusantara หมายถึงประเทศที่มีภาษามลายูเป็นภาษาประจำชาติ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน และปิตคานีในอดีต

1. หนังสือ “Tokoh-tokoh Ulama’ Semenanjung Melayu” เขียนโดย อิสมาอีล บิน เจ๊ะคา วูด พิมพ์เมื่อปีค.ศ.1992 ที่โรงพิมพ์ Majlis Agama Islam Kelantan ประเทศมาเลเซีย เป็นหนังสือที่ รวบรวมชีวประวัติของบรรดาปราชญ์มลายูที่มีชื่อเสียงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ปีค.ศ. 1650 จนถึง ปีค.ศ.1957 มีทั้งหมด 2 เล่ม ในเล่มแรก หน้า 131 ได้กล่าวถึงประวัติและผลงานด้านการ ประพันธ์หนังสือของเชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัคคาวิคีย์ ซึ่งหนึ่งในงานประพันธ์ทั้งหมด มีชื่อ หนังสือ “มัจญลอะฮ์ อัลบัคร์รียัน” รวมอยู่ด้วย นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าหนังสือเล่มนี้เป็นของผู้แต่งจริง

2. หนังสือ “Wawasan Pemikiran Islam Ulama Asia Tenggara” เขียนโดย หนะญ์วันมุหัมมัด เสาะฆิรุ บิน อับดุลลฮุ พิมพ์ครั้งที่ 1 ปีค.ศ.2000 ที่โรงพิมพ์ Khazanah Fataniah กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เป็นหนังสือที่รวบรวมบทบาทของบรรดาปราชญ์มลายูที่มีชื่อเสียงในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ในการเผยแผ่อิสลาม โดยเฉพาะบทบาทในด้านแต่งหนังสือศาสนาหรือกิตาบบัญวี ซึ่งในหน้าที่ 27 ได้กล่าวถึงหนังสือมัจญลอะฮ์ อัลบัคร์รียัน ในฐานะที่เป็นหนังสือที่มีความสำคัญและโดดเด่นในบรรดางานเขียนทั้งหลายของปราชญ์มลายู และผู้แต่งคือเชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัคคาวิคีย์ นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าหนังสือเล่มนี้เป็นของผู้แต่งจริง

3. หนังสือ “Ulama Besar Dari Fatani ” เขียนโดย อะหมัด ฟัดลีฮ์ พิมพ์ครั้งที่ 1 ปีค.ศ. 2001 ที่โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติมาเลเซีย (UKM) รัฐสลังงอร์ ประเทศมาเลเซีย เป็นหนังสือที่ รวบรวมชีวประวัติของบรรดาปราชญ์ปัตตานีในอดีตตั้งแต่ปีค.ศ.1769 จนถึงปีค.ศ.1991 ในหน้า 38 ได้ กล่าวถึงประวัติของเชคคาวิค บิน อับดุลลฮุ อัลฟะฎอนีย์ และความสัมพันธ์ระหว่างเชคคาวิค อัลฟะฎอนีย์กับเชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัคคาวิคีย์ ในฐานะบุตรบุญธรรมของท่าน และได้แนะนำ หนังสือมัจญลอะฮ์ อัลบัคร์รียัน ว่าเป็นงานประพันธ์ของเชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัคคาวิคีย์อีกด้วย นั้น ก็ย่อมแสดงให้เห็นว่าหนังสือเล่มนี้เป็นของผู้แต่งจริง

4. วารสาร “Pengasuh ” เป็นวารสารประจำเดือนที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ได้มีการตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่วิชาการอิสลามอย่างค่อเนื่อง โดยมีสำนักงาน คณะกรรมการอิสลามประจำรัฐกลันตันเป็นเจ้าของและจัดพิมพ์เผยแพร่ และในฉบับที่ 486 ประจำเดือนเมษายน ปีค.ศ.1987 หน้า 14 เป็นบทความของมุหัมมัด บิน อุฆมาน อัลมุหัมมะดีฮ์ ได้ กล่าวถึงความสำคัญของหนังสือมัจญลอะฮ์ อัลบัคร์รียัน พร้อมกับระบุชื่อผู้แต่งคือเชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัคคาวิคีย์อีกด้วย นั้นก็ย่อมแสดงให้เห็นว่าหนังสือเล่มนี้เป็นของผู้แต่งจริง

ความนิยมและความแพร่หลายในหมู่นักวิชาการ

หนังสือมัจญละฮฺ อัลบัครีฮฺ เป็นงานประพันธ์ที่เป็นที่รู้จักกันในหมู่นักวิชาการอย่างกว้างขวางตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความแพร่หลายของหนังสือเล่มนี้มีใช้เพียงแต่ในปัตตานี เท่านั้น หากแต่ว่ายังแพร่หลายไปจนถึงส่วนกลางของประเทศไทยโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร และยิ่งกว่านั้นยังได้รับความนิยมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนในบางประเทศในตะวันออกกลางอีกด้วย

หลังจากที่เชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวูดีย์ได้ประพันธ์หนังสือมัจญละฮฺ อัลบัครีฮฺ เสร็จสมบูรณ์เมื่อปี ฮ.ศ.1303 ตรงกับปีค.ศ.1886 หนังสือเล่มนี้ก็เป็นที่ยอมรับในหมู่นักวิชาการมากมาย อีกทั้งยังได้รับคำกล่าวชมของปราชญ์ปัตตานีที่มีชื่อเสียงบางท่าน อาทิเช่น เชคอะหมัด บิน มุหम्मดเซน อลพะฎอนย์ทักลาวไว้ในบทนำในฉบับที่ท่านเป็นผู้ตรวจทานในปีค.ศ.1897ว่า “ นี่คือนหนังสือมลาญในสาขาวิชาอุศูลุดดีนและฟิกฮ์ที่ดีที่สุดที่ครอบคลุมเนื้อหาทุกบททุกตอนและยังบรรจุปัญหามากมายที่มีความสำคัญ อีกทั้งสำนวนที่ใช้ก็ชัดเจนและสละสลวยเป็นอย่างมาก ” (รูปที่ 27) และอีกท่านหนึ่งคือเชคดาวูด บิน อิสมาอีล อัลพะฎอนีย์¹¹⁰ ผู้ตรวจทานหนังสือเล่มนี้ในปีฮ.ศ.1343 ตรงกับปีค.ศ.1925 ว่า “ ในหนังสือมัจญละฮฺ อัลบัครีฮฺนี้ได้รวบรวมหะดีษต่างๆที่กล่าวถึงความประเสริฐขององค์ความรู้และผู้ที่ยวนขวายหาความรู้ และยังอธิบายเกี่ยวกับรুকนอิสลาม 5 ประการและรুকนอิมาน 6 ประการ ตลอดจนอธิบายเนื้อหาวิชาเตาหีด และที่สำคัญอธิบายเนื้อหาวิชาฟิกฮ์อย่างละเอียด ดังนั้นหากผู้ใดก็ตามได้เข้าใจประเด็นใดประเด็นหนึ่งในหนังสือเล่มนี้แล้วก็เท่ากับว่าเขาได้รับสิ่งที่มีค่ามากกว่าเงินหลายพันดินาร์¹¹¹ เลยทีเดียว อีกทั้งเขายังได้รับประโยชน์อย่างมหาศาลที่ไม่เคยปรากฏในหนังสือเล่มอื่นอีกด้วย ”¹¹² สำหรับความนิยมและความแพร่หลายของหนังสือมัจญละฮฺ อัลบัครีฮฺใน

¹¹⁰ ท่านเกิดเมื่อปีค.ศ.1860 ท่านมีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องกับเชคอะหมัด บิน มุหัมมัดเซน อลพะฎอนีย์ ท่านมีความเชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา ซึ่งท่านเริ่มตรวจทานในปีฮ.ศ.1300/ค.ศ.1883 หนังสือที่ท่านเป็นผู้ตรวจทานเช่น อัลญะวาฮิร อัลตะนิยะฮฺ ฮิดายะตุ อัลมุตะอัลลิม และตุลุมอัลมุบตะดีฮ์เป็นต้นท่านเสียชีวิตเมื่อ1936 (Fathi,2001:293)

¹¹¹ เป็นสกุลเงินที่มีการเทียบกับทองคำและได้มีการใช้เงินสกุลนี้ตั้งแต่สมัยท่านนบี(ศ็อลฯ)

¹¹² ดู Bin Abdullah,1991c :135

ปีตตานีนั่น หนี้อับครุเราะหุมาน จะปะกียา¹¹³ (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2547) ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “เท่าที่ข้าพเจ้าจำความได้หนังสือเล่มนี้ได้รับความนิยมมากมาตั้งแต่อดีตจนถึงทุกวันนี้ เป็นหนังสือที่ถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอนเกือบทุกปอเนาะในปีตตานี ตลอดจนในสุเหร่า มัสยิด และบ้าน โต๊ะครูบางท่าน จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเป็นหนังสือที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ศึกษาที่อยู่ในระดับปานกลางเพื่อใช้เป็นบันไดสู่การศึกษาในระดับสูงต่อไป ” และหะยีซาคารียา คูมีแด¹¹⁴ (สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2547) ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ หนังสือมีฎละอู อัลบัคร็อยน์ไซ่เป็นหนังสือเฉพาะที่ใช้เฉพาะในการเรียนการสอนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นแหล่งอ้างอิงหลักที่นักวิชาการอิสลามนำมาใช้ในการโต้เถียงข้อพิพาทต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิมตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ”

นอกจากจะได้รับความนิยมในปีตตานีแล้วหนังสือเล่มนี้ยังได้รับความนิยมในกรุงเทพมหานครอีกด้วย กล่าวคือได้มีการนำหนังสือนี้มาใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหลายแห่งอาทิ โรงเรียนมิฟตาฮุลอุลุมุดดีนียะฮฺ (บ้านคอน) โรงเรียนมะหฺมุดียะฮฺ เขตวัฒนา และ โรงเรียนริตวานุลอิสลาม เขตบางกะปิ เป็นต้น

ทองคำ มะหะหมัด¹¹⁵ (สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2547) ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ ท่านเคยเรียนหนังสือมีฎละอู อัลบัคร็อยน์เป็นเวลา 12 ปี และได้ใช้หนังสือนี้ในการสอนเป็นเวลาเกือบ 40 ปี หนังสือนี้มีการใช้ในการเรียนการสอนที่โรงเรียนสอนศาสนาเกือบทุกแห่งในกรุงเทพมหานครเช่นเขตวัฒนา บางกะปิ มีนบุรี และหนองจอก อีกทั้งยังใช้สอนที่มัสยิด และที่บ้าน โต๊ะครูในเขตดังกล่าวอีกด้วย ”

ประเสริฐ โต๊ะลง¹¹⁶ (สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2547) “ หลักวิชาการในหนังสือเล่มนี้คือ มีครบทุกเรื่อง ตั้งแต่เรื่องการศรัทธา เรื่องการปฏิบัติภารกิจต่อพระเจ้า การปฏิบัติภารกิจต่อสังคม และการทำธุรกิจทั่วไป และอื่นๆอีกมากมาย ท่านกล่าวเพิ่มเติมว่าได้เรียนหนังสือนี้จากอาจารย์อับครุเราะหุมาน และมัด อาจารย์ประเสริฐ มะหะหมัด (อดีตรัฐมนตรี) และอาจารย์มุฮัมมัด กอดีร์ ” อรุณ บุญชม¹¹⁷ (สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2547) “ มีผู้นิยมและแพร่หลายมากในหมู่นักวิชาการและนักเรียน

¹¹³ ท่านเกิดปีพ.ศ.2469 ในขณะนั้นท่านยังมีชีวิตอยู่และเป็นเจ้าของโรงเรียนบำรุงอิสลาม ตำบลปุดู อำเภอมือ จังหวัดปีตตานี

¹¹⁴ ท่านเป็นครูใหญ่ปอเนาะคูดง อำเภอหนองจิก จังหวัดปีตตานี

¹¹⁵ ท่านเกิดเมื่อปีพ.ศ.2484 เป็นครูสอนศาสนาที่โรงเรียนมิฟตาฮุลอุลุมุดดีนียะฮฺ

¹¹⁶ ท่านเกิดเมื่อปี พ.ศ. 2494 ท่านเป็นครูสอนศาสนาที่โรงเรียนริตวานุลอิสลามและ โรงเรียนมะหฺมุดียะฮฺ

¹¹⁷ ท่านเกิดเมื่อปีพ.ศ. 2492 ปัจจุบันท่านเป็นครูสอนศาสนาที่โรงเรียนมิฟตาฮุลอุลุมุดดีนียะฮฺ

สายป่อนาะ เพราะเป็นตำราที่อ่านเข้าใจง่าย มีสำนวนโวหารที่ใช้ตีความได้เช่นเดียวกับตำราที่เป็นภาษาอาหรับ ” และท่านยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่าท่านเคยเรียนหนังสือมัจญะอ์ อัลบัคร์รียน์เป็นเวลา 4 ปี และสอนหนังสือเล่มนี้เป็นเวลา 10 ปีมาแล้ว

สำหรับความแพร่หลายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นหนังสือเล่มนี้ก็ได้รับความนิยมในหมู่นักวิชาการชาวมลายูและชาวบอร์เนียว โดยเฉพาะในรัฐเคดาห์และยะโฮร์ กล่าวคือในเมืองอะโลสตาตาร์ ของรัฐเคดาห์ ได้มีนักวิชาการเชื้อซาคาเรีย บิน หะยือะหุมัด ได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งเพื่ออธิบายศัพท์ที่ค่อนข้างยากในหนังสือมัจญะอ์ อัลบัคร์รียน์ชื่อว่า “มัจญะอ์ อันนูรียน์ ” (รูปที่ 28 และ 29) อีกทั้งหนังสือเล่มดังกล่าวนี้ยังเป็นที่อ้างอิงในกรณีเกิดข้อพิพาทและเป็นตำราเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาลอีกด้วย สำหรับในรัฐยะโฮร์ ก็ได้มีนักวิชาการชื่ออับดุลเกาะนี บิน ยะหฺยา ได้รวบรวมศัพท์ที่ยากต่อการเข้าใจทั้งหมดทั้งที่เป็นภาษามลายูและอาหรับมาจัดทำเป็นพจนานุกรมชื่อว่า “สุโลษ มัจญะอ์ อัลบัคร์รียน์ ” (รูปที่ 30 และ 31) ซึ่งถือว่าเป็นคู่มือสำคัญที่ใช้ประกอบการศึกษากับหนังสือมัจญะอ์ อัลบัคร์รียน์ในโรงเรียนต่างๆอีกด้วย นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังได้มีการจัดพิมพ์ในอีกหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยหลายสำนักพิมพ์เช่น อิน โคนิเซีย สิงคโปร์ มาเลเซีย และไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีค.ศ.1984 ได้มีการจัดพิมพ์ขึ้น โดยสำนักพิมพ์นะฮฺดียะเทรคดิง ในเกาะบีนังประเทศมาเลเซียและสำนักพิมพ์อิบนูหะลาบีฮ์สาขาจังหวัดปัตตานีของประเทศไทยอีกเป็นจำนวน 6,000 เล่มด้วยเช่นกัน

สำหรับความแพร่หลายในบางประเทศในตะวันออกกลางก็สามารถเห็นได้จากการตีพิมพ์ของหนังสือเล่มนี้จะพบว่ามีการตีพิมพ์ถึงหกครั้งด้วยกันดังนี้

ก. ท่านหัจญิมุหัมมัดเศาะฆิรุ บิน อับดุลลอฮ์ (สัมภาษณ์, 27 ตุลาคม 2546) ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ได้มีการตีพิมพ์หนังสือมัจญะอ์ อัลบัคร์รียน์ครั้งแรก ครั้งที่สองในปลายปีค.ศ.1303ตรงกับปีค.ศ. 1886 โดยสำนักพิมพ์อัลมิริยะฮ์ ในนครมักกะฮ์และในการพิมพ์ทั้งสองครั้งนี้ไม่ได้มีการตรวจทานแต่อย่างใดจึงปรากฏข้อผิดพลาดมากพอสมควรจึงทำให้ไม่เป็นที่แพร่หลายเท่าใดนัก ”

ข. ได้มีการตีพิมพ์ครั้งที่สามในปีค.ศ.1315 ตรงกับ ปีค.ศ.1897 โดยสำนักพิมพ์อัลมิริยะฮ์ นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย และได้มีการตรวจทาน โดยเชคอะหฺมัด บินมุหัมมัดเซน อัลพะฎอนีย์ซึ่งมีความหนาประมาณ 264 หน้า ต่อมาได้มีการตีพิมพ์ครั้งที่สี่ในปีค.ศ.1322 ตรงกับ ปีค.ศ.1904 โดยสำนักพิมพ์เดียวกันและได้มีการตรวจทานโดยเชคมุหัมมัดนูรุ บิน เชคมุหัมมัดบิน อิศมาอิล อัคคาฎี (บุตรชายของเชคมุหัมมัด บิน อิศมาอิล อัคคาฎี)

ค. ได้มีการตีพิมพ์ในกรุงไคโรประเทศอียิปต์อีกสองครั้ง พิมพ์ครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์คารุล อีหฺยาอีย อัลกุตุบ อัลอะรอเบียฮฺฮฺในปี ฮ.ศ.1338 ตรงกับ ปีค.ศ.1910 ซึ่งเป็นการตีพิมพ์ครั้งที่ห้าโดยมีเชคอับลุลลอฮฺ อัลกอฎียฺ อัลมักกีฮฺ (เป็นชาวเคาะหฺ ประเทศมาเลเซีย) และเชคอับลุลเราะซิด บิน อัสรอม อัลบันญารียฺ (เป็นชาวบันญอร์ ประเทศอินโดนีเซีย) เป็นผู้ตรวจทาน และพิมพ์ครั้งที่สองโดยสำนักพิมพ์มุศตอฟา อัลบาบี อัลหะลาบีในปี ฮ.ศ.1343 ตรงกับ ปีค.ศ.1925 (ศูรูปที่ 26) ซึ่งเป็นการตีพิมพ์ครั้งที่หกโดยมีเชคดาวูด บิน อิสมาอีล อัลพะฎอนียฺ เป็นผู้ตรวจทาน (Bin Abdullah,1991c : 133)

เหตุผลที่ทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นที่นิยมและแพร่หลายพอสรุปได้ดังนี้

1. เชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัคคาฎียฺเป็นปราชญ์บิดคานีที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านสาขาวิชาฟิสิกส์และ ได้ทำการสอนวิชาฟิสิกส์ ณ นครมักกะฮฺเป็นเวลานาน จึงทำให้ท่านมีลูกศิษย์มากมายในสมัยนั้น และต่อมาลูกศิษย์ของท่านก็นำมาถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลัง
2. ท่านได้นำหนังสือมีฎละฮฺ อัลบัคร์รียฺมาใช้ในการสอนด้วยตนเองในขณะที่ยังเป็นหนังสือที่เขียนด้วยมือให้แก่ลูกศิษย์ของท่านและบุคคลทั่วไป ดังนั้นบรรดาลูกศิษย์และบุคคลทั่วไปจึงเห็นความสำคัญของหนังสือเล่มนี้
3. ท่านเป็นผู้นำในการประกอบพิธีหัจญ์ที่มีผู้ติดตามเป็นจำนวนมากทุกปี และท่านก็ได้นำหนังสือนี้ใช้เป็นคู่มือในการประกอบพิธีหัจญ์ทุกขั้นตอน ทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นที่รู้จักของบรรดาผู้ประกอบพิธีหัจญ์
4. ด้วยเหตุผลที่ว่าท่านเป็นที่รักของบุคคลทุกระดับชั้น แม้แต่บรรดาสุลต่านหรือเจ้าเมืองมลายูในสมัยนั้นต่างก็รักและนับถือท่าน จนกระทั่งมีคำสั่งให้ยึดถือหนังสือเล่มนี้เพื่อใช้ในการเรียนการสอนในเมืองหรือประเทศของคนเป็นหลัก เนื่องจากว่าเป็นหนังสือฟิสิกส์ตามแนวมัชฮับอัซฮาฟีอียฺที่มีความสมบูรณ์และถูกต้องที่สุดตามความคิดเห็นของบรรดาสุลต่านและเจ้าเมืองเหล่านั้น

จากเหตุผลข้างต้นทำให้หนังสือมีฎละฮฺ อัลบัคร์รียฺ เป็นที่นิยมและแพร่หลายทั้งในหมู่นักวิชาการและประชาชนทั่วไปนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้

จุดเด่นและความพิเศษของหนังสือ

หนังสือมีฎละฮฺ อัลบัคร์รียฺมีจุดเด่นและความพิเศษที่น่าสนใจซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. หนังสือมีฏละอู อัลบัครีอ์นเป็นหนังสือที่เชคมุหัมมัด บิน อิสมาอิล อัคคาฎีฮ์ ให้มีความสำคัญเป็นอย่างมาก หลังจากที่ท่านถูกร้องขอจากผู้เป็นบิดาให้แต่งหนังสือขึ้นมาเล่มหนึ่ง ท่านก็ได้ทำการเก็บตัวอยู่คนเดียวเพื่อใกล้ชิดกับอัลลอฮูเป็นเวลา 40 วันและยังได้ละหมาดอิศติกอเราะฮ์¹¹⁸ หลายครั้งด้วยกัน หลังจากนั้นท่านจึงลงมือแต่งหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา
2. ผู้แต่งได้ชี้แจงคำอธิบายเพิ่มเติมในเชิงอรรถด้านข้างของเนื้อหาในหนังสือพร้อมด้วยกำหนดรหัสแทนชื่อคัมภีร์ คำว่า มุอัลลิฟหรือมุศอนนิฟ (مؤلف / مصنف) ใช้แทนผู้แต่งเอง คำว่า มุเศาะฮิหฺ (مصحح) ใช้แทน เชคอะหฺมัด บิน มุหัมมัดเซน อัลพะฎอนีย์ (Bin Abdullah, 1991c : 136)
3. เป็นหนังสือฟิกฮ์ที่ผู้แต่งสรุปและรวบรวมบทบัญญัติต่างๆจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ พร้อมกับทัศนะของบรรดานักกฎหมายอิสลามในอดีตและนักวิชาการอิสลามรุ่นหลัง
4. ผู้แต่งใช้สำนวนกะทัดรัด ชัดเจน ง่ายต่อการเข้าใจ
5. ผู้แต่งมีความพิถีพิถันในการแปลและเรียบเรียงเอกสารอ้างอิงจากหนังสือฟิกฮฺภาษาอาหรับที่สำคัญในมัซฮับอัซฮาฟีอีย์โดยยึดหลักไวยากรณ์ภาษาอาหรับ
6. ผู้แต่งจัดเรียงลำดับเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ตามแนวฟิกฮฺมัซฮับอัซฮาฟีอีย์
7. ผู้แต่งได้วินิจฉัยและให้คำชี้ขาดบทบัญญัติต่างๆ โดยยึดมัซฮับอัซฮาฟีอีย์เป็นหลัก

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าระดับความสัมพันธ์ของหนังสือมีฏละอู อัลบัครีอ์นกับหนังสือฟิกฮฺภาษามลายูเล่มอื่นๆค่อนข้างชัดเจนว่าหนังสือมีฏละอู อัลบัครีอ์นมีความสมบูรณ์มากกว่า ดังที่มุหัมมัดเศาะฆิร บิน อับดุลลอฮ์ได้กล่าวว่า “ หนังสือฟิกฮฺภาษามลายูที่มีความสมบูรณ์ในเนื้อหาหนังสือฮิคาเยฮ์ อัลมุตะอัลลิมของเชคคาฎ บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์¹¹⁹ แต่ถ้าหากเปรียบเทียบกับหนังสือมีฏละอู อัลบัครีอ์นแล้วปรากฏว่ายังมีอีกหลายเรื่องเกี่ยวกับฟิกฮ์ที่กล่าวถึงในหนังสือมีฏละอู อัลบัครีอ์นในขณะที่เชคคาฎ อัลพะฎอนีย์มิได้กล่าวถึงในฮิคาเยฮ์ อัลมุตะอัลลิม”¹²⁰

¹¹⁸ ละหมาดอิศติกอเราะฮ์หมายถึงการละหมาดเพื่อขอพรต่ออัลลอฮ์เพื่อให้พระองค์ประทานทางเลือกที่ดีที่สุดและให้บังเกิดความเป็นสิริมงคลในกิจการงานดังกล่าว

¹¹⁹ ดู Bin Abdullah, 1977 : 17

¹²⁰ ดู Bin Abdullah, 1991c : 139